

конца» (Одиозный наместник Лавры - Януковичу: "церковь с вами до конца" // LB.ua. – 22 января 2014: [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: http://society.lb.ua/life/2014/01/22/252662_prezident_polshi_nameren_bolshe.html).

То ж, раз допомагали Януковичу несли його «хрест», раз клялися, «як Церква» бути з ним «до кінця», значить і доля відповідальності за злочини режиму В.Януковича в такому разі лежить і на УПЦ МП. Прийшов час, панове московсько-православні, нарешті заходитися вам «збирати каміння – збирати і відповідати за кожен камінець, який був кинутий на знищення України й українського народу! Українське суспільство чекає від УПЦ МП каяття. Без каяття всі розмови про якусь єдність Українського Православ'я, про Єдину Помісну Православну Церкву будуть просто наругою і над Християнством, і над історичною пам'яттю і сумлінням українського народу.

Утім є українцям і позитив від «русского мира». Його антиукраїнський оскал після анексії Криму зробив те, чого український народ чекав десятиліттями, а може й століттями. В. Путін у парі з Патріархом Кирилом, самі того не відаючи, спровокували потужний процес становлення, гуртування і гартування українців як нації – усвідомлення себе нацією. Тепер вже можна сказати відверто: «Русский мир» у версії Патріарха Кирила в Україні не пройде. Вся його «любов» насправду була лише прелюдією до військової агресії Кремля проти України. Виходить, що «любов» Патріарха Кирила від агресії Путіна проти України відділяв лише один крок – крок російського агресора на українську землю.

5.4. Річард ГОРБАНЬ. Деякі аспекти специфіки дослідницьких підходів до релігійно-філософського доробку Миколи Бердяєва.

На сьогодні існує солідний корпус літератури, який становить окрему галузь суспільно-гуманітарних наук – бердяєвознавство, що має власну специфіку та закономірності розвитку. Каркас цієї масивної збірки текстів складають праці, у яких філософія Бердяєва оцінювалася під кутом зору різних наук: філософії, історії, культурології, соціології, філології тощо. Перед нами стоїть завдання з погляду релігієзнавства виявити тенденції та суттєві ознаки бердяєвознавчих досліджень, які впливають на адекватну оцінку релігійно-філософської мислі Бердяєва.

В галузі бердяєвознавства, незважаючи на значний за обсягом і змістом масив дослідницької літератури, дотепер немає належних релігієзнавчих розвідок. Однею з перших спроб, де заявлено релігієзнавчий аспект, є докторська дисертація «Специфіка релігійної філософії Миколи Бердяєва» С. Титаренка, який, аналізуючи дослідницьку базу бердяєвознавства з релігієзнавчої позиції, наголошує, що інтерпретатори бердяєвської спадщини, виходячи з розрізнення дослідницького дискурсу, враховували або теологічний її аспект, або філософський, не надаючи значення релігійно-філософській свідомості Бердяєва, що відкриває перспективи для майбутніх

розвідок. Науковець по суті виділяє три блоки досліджень: 1) бердяєвська спадщина в оцінці сучасників філософа – традиція, яка не розробила цілісного розгляду релігійно-філософських поглядів Бердяєва, оскільки автори реагували лише на ідеї, котрі перебували в колі їх власних інтересів; 2) західні джерела – праці, в яких релігійна концепція філософа була лише реконструйована без будь-яких елементів аналізу та критики у зв'язку з визнанням унікальності релігійно-філософського дискурсу Бердяєва і разом з тим несумісності його з конфесійними поглядами авторів; 3) праці авторів радянського й пострадянського періоду – переважно всі зосереджуються на філософських ідеях Бердяєва і лише побіжно торкаються релігійно-філософської проблематики. Узагальнюючи, С. Титаренко засвідчує, що в цілому бердяєвська дослідницька традиція, незважаючи на детальне висвітлення окремих релігійно-філософських аспектів творчого доробку Бердяєва, не виявила специфіки релігійно-філософського дискурсу мислителя через неприйняття його містико-релігійного аспекту [Титаренко С. А. Специфика религиозной философии Николая Бердяева: дис. ... д-ра филос. наук: спец. 09.00.03 «Социальная философия, философия истории»; 09.00.13 «Религиоведение, философская антропология и философия культуры» / Сергей Анатольевич Титаренко. – Ростов-на-Дону, 2007. – С. 22-43]. Отже, постає вельми серйозна й актуальна проблема – невраховування містико-релігійного фактору позбавляє наукові розвідки глибокого й адекватного розуміння специфіки релігійно-філософського дискурсу Бердяєва.

С. Титаренко вважає, що інтерес до спадщини Бердяєва у західній дослідницькій традиції орієнтовано на інтерпретацію ідей, а не виявлення специфіки міфомислення й смислотворення. Дослідники пострадянського періоду, захоплюючись західним контекстом філософствування, також занурюються в інтерпретацію раціональних компонентів ідей мислителя і лише цитують та переказують ряд його висловлювань стосовно нових форм думки, як правило, негативно оцінюючи ці форми [Там само. – С. 66]. На наш погляд, С. Титаренко в цьому питанні некоректно розставляє акценти, адже проблеми міфомислення Бердяєва не є актуальними для раціоналізованого й прагматичного західного менталітету. Натомість слов'янські дослідники, оговорюючи наявність релігійних складників і чинників у структурі свідомості Бердяєва, до уваги цей фактор, як поважний аргумент, у дослідженні релігійно-філософських засад творчості мислителя не беруть. Такі релігійні феномени, як віра, містика, містичний досвід, містичний реалізм, міф, міфотворчість та ін., що є принциповими для бердяєвського світогляду, розбираються ними виключно з позицій матеріалістичних. Ця проблема виявилася невирішеною для досліджень, у яких було задекларовано новий підхід до спадку Бердяєва, як у Є. Козлова, і навіть методологічно й теоретично обґрунтовано, як у Г. Дьяченко чи самого Титаренка [Козлов Є. В. Екзистенційний персоналізм Миколи Бердяєва: дис. ... канд. філос. наук: спец. 09.00.05 «Історія філософії» / Євген Васильович Козлов. – К., 2006. – 173 с.;

Дьяченко Г. В. Символ в философском дискурсе Н. Бердяева: лингвокогнитивный аспект: дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.02 «Русский язык» / Галина Викторовна Дьяченко. – Луганск, 2008. – 258 с.]. Розгляд бердяєвської філософії з позицій раціоналістичних, розуміння природи філософського пізнання виключно як знання раціонального перетворює сам процес аналізу на абсурд, адже замість розбору релігійних чинників у світогляді Бердяєва, спроби визначення їх функцій, місця й питомої ваги у філософській системі, маємо доволі некоректне їх заперечення.

Вочевидь на сучасному пострадянському етапі дослідження релігійно-філософської тематики й проблематики бердяєвського спадку потребують релігієзнавчого підходу. Релігієзнавство гарантує розвідку бердяєвської думки як релігійно-філософської, а не звинувачення філософа у сковзанні в теологію, адже в інших галузях гуманітарного знання склалася хибна традиція не лише висвітлювати творчі здобутки філософа з раціоналістичної позиції, а й нав'язувати цю позицію самому Бердяєву, ніби вона є взірцем для наслідування. Це питання пов'язане не стільки з проблемою особистого й професійного сумління дослідників, скільки з наявністю неперебореного просвітительського чинника в сучасному мисленні, адже за філософом не визнається право на віру в Бога, на містичний досвід, на релігійну свідомість, яка має ідеальну природу, на міфомислення, на ірраціональні складники й чинники його особистості, взагалі заперечується право особистості на світогляд, у підґрунті якого укорінено релігійні феномени. Сучасна свідомість, як на це вказує Гадамер, поняття «міф» трактує як щось протилежне раціональному поясненню світу, вважається, що наукова картина світу переборює міфологічну, міфологічним же для наукового мислення постає все те, що не піддається верифікації посередництвом методично здійснюваного досвіду. Таким чином, з прогресом раціоналізації вся релігія стає об'єктом критики. Згідно судження Гадамера, йдеться про епістемологічну кризу сучасності, яку раніше від засновника герменевтики засвідчив Микола Бердяєв і яка сьогодні негативно позначилась на науково-дослідницьких підходах в інтерпретації релігійно-філософської спадщини мислителя [Гадамер Г.-Г. Миф и разум / Ганс-Георг Гадамер // Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного; (пер. с нем.). – М.: Искусство, 1991. – С. 93].

Саме на ґрунті цієї проблеми постають звинувачення Бердяєва у гностицизмі з маніхейських ухилом, як це робить Т. Астахова, Т. Дерев'яно, І. Євлампієв [Див.: Астахова Т. Смысл едности души та тіла у філософії М. О. Бердяєва та В. С. Соловйова / Т. Астахова // Проблема смысла у філософії і культурі російського Срібного віку: матеріали Міжнародної наукової конференції 2008 р. – Вип. 14 / ред. колегія: В. С. Возняк (гол. ред.), В. В. Лімонченко, В. С. Мовчан. – Дрогобич: Ред.-вид. відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2008. – С. 393.; Дерев'яно Т. М. Есхатологічна етика Миколи Бердяєва як альтернатива моральному релятивізму / Т. М. Дерев'яно // Метаморфози свободи: спадщина Бердяєва у сучасному дискурсі (До 125-

річчя з дня народження М. О. Бердяєва): Український часопис російської філософії. Вісник Товариства російської філософії при Українському філософському фонді. Вип. 1. – К.: ПАРАПАН, 2003. – С. 502.; Евлампієв І. І. История русской метафизики в XIX-XX веках. Русская философия в поисках абсолюта / И. И. Евлампієв. – Ч. I. – СПб.: Алетейя, 2000. – С. 302], С. Титаренко, чи закидання йому романтичних тенденцій, або ставлення до бердяєвського ідеалізму з негативним оцінювальним знаком, оскільки ідеалізм Бердяєва генетично пов'язаний з релігійним світосприйняттям філософа.

Ідеалістичний світогляд Бердяєва став каменем спотикання для багатьох дослідників. Так, С. Титаренко, який ставить перед собою завдання здійснити аналіз ідейно-теоретичних основ релігійно-філософських побудов Бердяєва в контексті індивідуально-особистісних особливостей мислителя, закидає Бердяєву ідеалізм як хибу його світогляду. Маємо зазначити, що ідеалізм Бердяєва постає з його гносеологічного підходу, в якому є не прийнятною суб'єкт-об'єктна дихотомія, з цілісного погляду філософа на світ, з прагнення до гармонії й синтезу і в жодному разі не до руйнації й розчленування онтологічних феноменів, а тим паче до розділення на біле і чорне. Ті, хто звинувачує Бердяєва в ідеалізмі, в силу раціоналістичної обмеженості свого способу мислення, не здатні усвідомити глибинну позитивну сутність бердяєвського типу ідеалізму, істинної діалектичності, толерантності й синкретичності, які притаманні для цього способу мислення, який прямо пов'язаний з інтуїтивним осягненням Істини і є найближчим до неї з усіх способів мислення й світосприймання.

Бердяєвський ідеалізм – один з найбільш позитивно насажених світоглядів, адже в його підґрунті постає нерозчленованою, цілісною картина світу. І ця позитивність аж ніяк не позірна, як вважають раціоналістично налаштовані критики й опоненти її, які не можуть зрозуміти жодного явища чи феномену, доки не розщеплять його цілісність на «так» і «ні». У будь-якому явищі ідеалісти бачать його інший бік, дзеркальний, при цьому беззастережно й безкомпромісно сприймають обидва світи – поцейбічний, іманентний і потойбічний, трансцендентний. Тому, як правило, їх звинувачують ще й у містицизмі знову ж таки з негативною конотацією. Згідно з Бердяєвим, людина перебуває на межі цих двох світів і таке перебування, на його думку, визначене її онтологічним статусом після гріхопадіння. Усвідомлення такого стану породжує трагічне світовідчуття. У культурі ХХ ст. це відчуття загострюється, що переконливо довели художньо представники «магічного реалізму» в літературі Г. Гессе, Е. Носсак, Г. Казак, П. Зюскінд, яких також звинувачують в ідеалізмі на кшталт бердяєвського. Герої їхніх творів завжди перебувають на тонкій межі між світами. Таке перебування є вельми болючим. Звідси трагізм, який сприймається опонентами як кафкіфське відчуження від світу та його заперечення. Насправді ж магічним реалістам йдеться про подолання відчуження, адже їх любов до світу є якісно іншою, ніж у опонентів: вона не

піддається раціоналізації. Позитивність світосприймання ідеалістів не є позірною через їхнє наближення буквально, впритул до Істини. Вони завжди бачать позитивний бік Істини. При цьому завжди знають про її іншу – дзеркальну горгонічну сторону. Сприйняття світу як нерозчленованої цілісності спонукає до інтуїтивного опанування Істиною, а не раціонального й пасивного її засвоєння, яке завжди обертається мертвою головою Горгони, про що попереджували греки у давній культурі, а в культурі Нового часу – Гете як поет, філософ і вчений, особистість якого для Бердяєва є розподільною межею епох.

Знання і споглядання мертвої Істини речі принципово різні, бо споглядання назавжди паралізує свідомість і сковує вуста, знання ж при наявності справжньої любові, а не абстрактної, до іншого – ближнього, а саме таким типом любові Христової, адже для Бердяєва Христос – це Любов, Свобода й Істина, на яку здатні лише багатовимірні особистості, володіють ідеалісти, спонукає їх до висловлювань, котрі мають застерегти «сліпих», тобто хворих на раціоналізм, від хибних і у глобальному масштабі небезпечних шляхів до Істини. Пошуки Істини є визначною інтенцією особистості Бердяєва мислителя, а міфологема пошуків істини виявляється аксіальною у структурі бердяєвської релігійно-філософської системи. На наш погляд, дослідження цього осьового у світогляді філософа мономіфу могло б стати одним із продуктивних підходів у бердяєвознавстві у його релігієзнавчому аспекті. Розуміння істини на ґрунті енантіоморфізму для людини, котра прагне багатовимірності власної особистості, взірцем якої для християнина є Христос, усвідомлення екзистенційної реальності й недосяжності цього взірця в емпіричному світі стає джерелом трагізму. Утім цей трагізм є позитивним, чого ніколи не досягне раціоналістичне мислення, що ґрунтується на картезіансько-кантівській епістемології, яка розділяє і світ, і свідомість на суб'єкт і об'єкт. Революційність Бердяєва спрямована не на світ, позаяк для мислителя Боже творіння є досконалим у своїй первозданній цілісності, а на спосіб його сприйняття. Революційність Бердяєва полягає в тому, що філософ прагне змінити цей спосіб і вірить у те, що людина, відтак й людство в цілому, здатне змінитися, піднятися на новий, якісно вищий, ступінь свідомості, відбитком якого у світі об'єктивної реальності є «ідеалізм», але не той, яким його уявляє недосконала раціоналізована свідомість, виходячи з картезіансько-кантівської картини світу, котра в постсекуляризовану сучасну добу породила епістемологічну кризу.

Один з небагатьох, хто глибоко розуміє специфіку бердяєвської думки, Р. Редліх застерігає від спроб читати твори мислителя з позицій діалектичного матеріалізму: «Бердяєв пише про інше і по-іншому. І читаючи його, аж ніяк неможна скористатися філософським словником навіть для довідок щодо тих чи інших термінів» [Редліх Р. Н. Философия духа Н. А. Бердяева (Электронный ресурс) / Роман Николаевич Редлих. – Франкфурт-на-Майне: Посев, 1972. – 71 с. – Режим доступа к тексту:

http://www.krotov.info/library/02_b/berdyaev/de_redlih.html]. Визначаючи філософію Бердяєва як філософію духу, науковець переконливо доводить, що описуючи Дух як стрижневу категорію своєї філософської системи, мислитель повністю виходить з площини гносеологічного спору між ідеалізмом і матеріалізмом.

З упевненістю можна сказати, що у дослідженнях релігійно-філософського доробку Бердяєва загострюється питання демаркації науки і метафізики, пов'язане з тим, що в межах наукового пізнання співіснують елементи, які не мають відношення до цього типу знання, зокрема це компоненти метафізичні, релігійні чи міфологічні. Український філософ В. Горський звертає увагу на невизначеність дефініції «мова філософії», маючи на увазі «розмитість кордонів між мовою філософії і мовами конкретних наук, як і між мовою філософії й повсякденною, природною мовою» [Горський В. С. Историко-философское истолкование текста: Монография / Вилен Сергеевич Горский / отв. ред. И. П. Головаха; ИФ АН УССР. – К.: Наукова думка, 1981. – С. 116]. Досліджуючи різні аспекти бердяєвської релігійно-філософської думки, вочевидь слід виходити з погляду на філософію як на особистісний досвід. Таку точку зору було сформульовано О. Никифоровим у межах проблеми про природу знання, яке не укладається в жорсткі критерії науковості, котра постала перед філософією науки на рубежі 1980–90-х рр. Никифоров відстоює думку, що філософія принципово відрізняється від науки: вона є світоглядом, тобто системою поглядів на світ, на суспільство й місце особистості філософа у світі й суспільстві.

Філософський дискурс принципово відрізняється від наукового, мова філософії є розмитою й невизначеною, кожний філософ вкладає у філософське поняття свій власний зміст і смисл. На філософську працю завжди накладає відбиток особистість філософа, позбавлення якого знищує саму працю. Відтак основне завдання філософа полягає в тому, щоб залишити неповторний вплив своєї особистості на філософській праці, сформулювавши й висловивши свій особистісний погляд на світ, своє особистісне ставлення до світу [Никифоров А. Л. Философия как личный опыт / Александр Леонидович Никифоров // Заблуждающийся разум?: Многообразие вненаучного знания / отв. ред. И. Т. Касавин. – М.: Политиздат, 1990. – С. 303, 322-324].

Таким чином, О. Никифоров стверджує, що завдання філософа полягає у виявленні особистісного світогляду. Саме тому організація філософських досліджень має бути підпорядкована саме цій цілі.

Неврахування означеної специфіки філософського пізнання у бердяєвознавчих розвідках провокує численні дослідницькі промахи. Є. Козлов звертає увагу на те, що дослідники, зосереджуючись на визначених аспектах філософії Бердяєва, як антроподицея, есхатологія, етика, філософія свободи, філософія творчості, філософія історії, філософія культури чи на певних історично й тематично обумовлених періодах у його творчості, роздрібнюють смисловий простір світоспоглядання філософа, унаслідок чого

вже традиційною стала точка зору стосовно дискретного характеру та певної мозаїчності ідейно-філософського універсуму мислителя [Козлов Є. В. Екзистенційний персоналізм Миколи Бердяєва: дис. ... канд. філос. наук: спец. 09.00.05 «Історія філософії» / Євген Васильович Козлов. – К., 2006. – С. 6]. Опротестовуючи такий підхід, Козлов виставляє за основоположний фактор, з якого структурується цілісна філософська система Бердяєва, філософію персоналізму, відтак йде тим самим шляхом, який засуджує.

У цій проблемі можна виділити два аспекти. По-перше, якщо розглядати питання своєрідності висловлювання Бердяєвим його філософських концепцій, то слід визнати, що дискретність і фрагментарність є ознакою оформлення філософського матеріалу, специфічними правилами організації мовленнєвої діяльності мислителя, тобто є властивістю бердяєвського дискурсу, а не ідейно-концептуального рівня, інакше кажучи, є ознакою форми, а не змісту, частини, а не цілого універсуму, як некоректно зауважує Є. Козлов. Дискурс є середовищем свідомості особистості, в якому формуються думки, але ж не самими думками, не концептами. Це середовище створюється під впливом життєвих обставин і визначається психоемоційним типом індивідуума. По-друге, філософія Бердяєва дійсно бачиться фрагментарною, якщо дивитись на неї як на корпус філософських текстів, але якщо обрати певний ракурс: філософія свободи, філософія творчості, філософія культури, філософія персоналізму, філософія історії і т.д., то ніби відбувається якийсь хитрий фокус – вона перетворюється на цілісну органічну систему, в якій усі складові пов'язані між собою й підпорядковані одне одному.

Якщо ми дозволимо собі висловитися образно, то можна сказати, що філософська система Бердяєва структурована ніби за законами кристалографії – обраний напрямок дослідження визначає якості філософського матеріалу, оскільки обумовлений закономірністю й симетрією його внутрішньої будови; площини симетрії, осі симетрії прості й інверсійні, центр симетрії виявляються в ньому в різних взаємозумовлених розташуваннях. Розглядаючи структуру міфів, К. Леві-Строс проводить аналогію між міфом і кристалом: «Отже, ріст міфу безперервний на відміну від структури, яка залишається переривчастою. Дозволимо собі запропонувати ризикований образ, а саме: міф – це словесна істота, яка в царині мовлення посідає таке ж місце, що й кристал у світі фізичних явищ. Відносно ж мови, з одного боку, і мовлення, з другого, його становище буде аналогічним становищу кристала: перехідний предмет між статичною сукупністю молекул і власне молекулярною структурою» [Леві-Строс К. Структурна антропологія / Клод Леві-Строс; (пер. з фр. З. Борисюк). – К.: Основи, 1997. – С. 219]. Ймовірно означена нами специфіка бердяєвського дискурсу вмотивована міфомисленням філософа, яке виявляється як на рівні генерування архетипів і міфологем, так і на глибинному структурному рівні свідомості. Таким чином, фрагментарність, дискретність і мозаїчність виступають не лише способом організації філософського матеріалу, як ми

ззначили вище, а є суттєвою ознакою міфогенного способу мислення, ознакою структури свідомості Бердяєва, яку слід брати до уваги під час аналізу як важливий чинник в організації його ідейно-філософського універсуму в цілісну світоглядну систему, а не констатувати як факт, який дозволяє дослідникові роздрібнювати смисловий простір філософської системи мислителя. Микола Бердяєв характеризує своє світоспоглядання як «надзвичайно централізоване», у якому «всі частини пов'язані між собою, точніше, у ньому немає частин», але разом з тим «інтуїтивно за походженням і афористичне за формою» при цьому багатовимірне; ця наявність багатьох планів, на думку філософа породжує протиріччя, які викликані самою сутністю його філософії і «які не можуть і не повинні бути усунені» [Бердяєв Н. А. Самопознание / Николай Бердяев // Бердяев Н. А. Самопознание: Сочинения. – М.: Эксмо, 2008. – С. 563].

Відтак слід прислухатися до Бердяєва – обрати центр і все стане на свої місця. Тому кожний дослідник може з чистим сумлінням стверджувати, що обрав аксіальний принцип філософії Бердяєва, і кожний по-своєму буде правий. Бо якщо взяти об'ємну фігуру, скажімо, циліндр і показати двом спостерігачам, котрі перебувають у різних позиціях по відношенню до неї, то один стверджуватиме, що бачить прямокутник, а інший наполягатиме, що бачить коло. Правда ж у тому, що філософський дискурс Бердяєва має універсальний характер міфу, неприйнятний для сучасної наукової епістемологічної парадигми, яка не бере до уваги неповторну особистість мислителя, котра є аксіальним центром його філософії і виступає запорукою її цілісності як світоглядної системи.

Ми можемо констатувати, що у сучасному бердяєвознавстві склалася ситуація, яка потребує нових підходів, пов'язаних зі сферою релігієзнавства. Теоретико-методологічні принципи релігієзнавчих досліджень розкривають серединний шлях між філософією й теологією у потрактуванні філософської системи Бердяєва як особливої форми знання, в якому віддзеркалюється особистість філософа. При цьому приймаються до уваги релігійні феномени як такі, за філософом визнається право на віру в Бога, на містичний досвід, на релігійну свідомість, яка має ідеальну природу, на міфомислення, на ірраціональні складники і чинники його особистості, взагалі підтверджується право особистості на світогляд, у підґрунті якого укорінено релігійні феномени. Сукупність релігієзнавчих способів і прийомів наукового аналізу дає можливість опрацювати релігійно-філософський доробок Бердяєва, поєднуючи в єдине ціле два визначальні аспекти духовно-інтелектуальної діяльності мислителя – релігійний і філософський, які й конституують бердяєвський релігійно-філософський універсум. Реконструкції бердяєвських концептів з урахуванням міфогенної свідомості мислителя, особливостей бердяєвського дискурсу як релігійно-філософського, який розгортається за правилами-законами органічного поєднання теологічної і філософської сфери, дозволяє виявити глибинні авторські інтенції, не руйнуючи цілісності ідейно-

філософського універсуму Бердяєва. Розгляд же окремих аспектів його поза системою провокує дослідницькі похибки, позаяк специфіка бердяєвського релігійно-філософського дискурсу вимагає цілісного підходу.

А н о т а ц і ї

У статті **”Деякі аспекти специфіки дослідницьких підходів до релігійно-філософського доробку Миколи Бердяєва”** Річард Горбань під кутом зору релігієзнавства висвітлює суттєві ознаки бердяєвознавчих досліджень, які впливають на адекватну оцінку релігійно-філософської мислі Бердяєва. Дослідник зазначає, що в сучасному бердяєвознавстві склалася ситуація, яка потребує нових підходів, пов’язаних зі сферою релігієзнавства. Релігієзнавчий підхід бере до уваги релігійні феномени, які визначають ідейно-філософський універсум Бердяєва як цілісну світоглядну систему. Аналіз релігійно-філософського доробку Бердяєва без урахування міфогенної й релігійної свідомості мислителя, особливостей бердяєвського дискурсу як релігійно-філософського, який розгортається за правилами-законами органічного поєднання теологічної і філософської сфери, провокує дослідницькі похибки.

Ключові слова: бердяєвознавство, віра, гностицизм, епістемологічна криза, ідеалізм, містичний реалізм, міфомислення, релігійно-філософський дискурс, світогляд, універсум.

In his article, **–Some Characteristic Aspects of the Research Approaches to Religious and Philosophic Work of Mykola Berdyaev”**, Richard Gorban considers important aspects of Berdyaev’s study, which influence appropriate assessment of religious and philosophical way of thinking of Berdyaev, from theological standpoint. The researcher points out that the present day situation in Berdyaev’s study requires new approaches, bound with theological fields. Theological approach takes into account religious phenomena, which determine conceptual and philosophical universe of Berdyaev as an entire creed system.

The analysis of Berdyaev’s religious and philosophical work can cause research fallibilities if one rejects the thinker’s mythical and religious consciousness and peculiarities of Berdyaev’s discourse, religious and philosophical by its nature, which evolves following the laws of harmonious combination of theological and philosophical fields.

Key words: Berdyaev’s study, faith, Gnosticism, epistemological crisis, idealism, mystical realism, parables, religious and philosophical discourse, creed, universe.

5.5. Ганна ТРЕГУБ. Адвентисти сьомого дня реформованого руху: історія та особливості інституціалізації в Україні.

Актуальність теми. Релігійні реформації, єресі, розколи, конфлікти та оновлення – все це несе в собі елемент нестабільності, конфліктності та дезінтегративності, проте складає величезний потенціал до утворення нових форм і організацій у вже існуючих релігійних традиціях або є потенційними джерелами для виникнення абсолютно нових релігійних традицій. Релігійне поле завжди динамічне. Багатим у цьому плані є середовище пізніх протестантів, зокрема адвентисти сьомого дня, репрезентовані як всесвітньою церквою адвентистів сьомого дня (АСД), так і низкою церковних об’єднань адвентистів-реформістів.